

Kannen kuva: Viljami Heinonen, *Melko* (2011), akryyli, öljyväri, spray, kollaasi ja hiekka kankaalle, 153x139 cm.

VILLE LÄHDE

Asioiden siirtelyn kammo ja kunnia

Energia on kykyä tehdä työtä. Työtä on energian siirtäminen muodosta tai paikasta toiseen, jotta asioita saadaan tapahtumaan. Kappaleita siirrellään ja muovataan. Tämän jälkeen menee monimutkaisemmaksi, mutta periaate on sama. Vai onko? Työtä tekevä ihminen osallistuu samaan termodynaamiseen tanssiin kun kaikki muukin maailmassa mutta jaksaa myös tuskitella ja vatvoa töitään. Tieto työstä ei alkanut fysiikasta, eikä se siihen lopukaan.

”Työ on puuhaa, joka on itsessään epämieluisaa (rasittavaa) ja ainoastaan (esimerkiksi palkka)seurauksiltaan houkuttelevaa.”
- Immanuel Kant, 1790

”Jos työ seuraisi väistämättä kovasta työstä ja yritteliäisyydestä, jokainen Afrikan nainen olisi miljonääri.”
- George Monbiot, 2011

Työ on inhimilliselle elämälle välttämätöntä. Sen jakaminen ja tekniikat vaikuttavat olennaisesti yhteiskuntien järjestykseen. Työn käsittely on kuitenkin luisunut etenkin akateemisesti arvostetusta filosofiasta muihin tieteesiin tai yhteiskuntafilosofian ja filosofisen antropologian laitamille ja filosofian käsitehistoriaan. Uutta luovan filosofisen pohdinnan aiheena se tuntuu vanhahtavalta, vaikka työn luonteesta kiistellään yhä enemmän.

Ihminen on eläin ja luonnollisen maailman osa, ovat hänen suhteensa muihin eläimiin tai ympäristöön minkälaiset tahansa. Näitä yhteyksiä voidaan tarkastella Chuck Dyken tapaan termodynamiikan tai ihmisen ja muun luonnon välisen aineenvaihdamman näkökulmasta. Eläintutkimuksen ja ekologian valossa raja ihmisen ja muiden olentojen toiminnan välillä ei ole kiveen kaiverrettu vaan veteen piirretty: työn käsite voidaan ymmärtää myös ihmistyöskentelyä laajemmassa mielessä. Jokainen laji muuntaa ympäristöään rakentaakseen itselleen soveliaita maailmaa. Maailmaa muuttava työ on elämän peruspiirre. Tältä pohjalta ei kuitenkaan voi arvioida ihmisen työn vaikutuksia, sillä toteamus kertoo vain, että ihminen toimii samassa todellisuudessa muun luonnon kanssa.

Toiselta puolen ihminen on symbolien ja välineiden olento, joka todellistuu vain näiden aineellisten ja aineettomien jatkeidensa avulla, kuten Yrjö Haila teroittaa. Kaikki inhimillinen työ on tällä tavoin välittyntä, on se sitten tonkimista kourat ravassa tai hievahtamatonta pohdintaa. Arkinen aherrus aineen parissa on helposti mielletty ”eläimellisemmäksi”, mutta tällöin unohtuvat henkisen työn aine ja aineellisen työn henki. Marke Ahonen kuvailee näkemyksiä töiden eroista ja yhteyksistä antiikin filosofassa, ja Niko Noponen seurailee aristoteelisten työkasitysten merkitystä aina nykyaikaan asti.

Ihmiskuva ja tietämys ihmisen luonteesta vaikuttavat työkasityksiin. Uudelle ajalle tullessa ja myöhemmin aihetta jouduttiin pohtimaan ennenkokemattomin tavoin. Thorstein Veblenin kehittelyt osoittavat, miten esiodernit myytit ja valistuksen näkemykset limityivät 1800-luvun mittaan vahvistuneeseen evoluutioajatteluun. Uutta maailmaa oli vaikea ajatella.

Työ ei ole vain puhdasta yleisinhimillisyyttä. *Antropologisen* työn käsitteen lisäksi on työstetty *kriittisiä* työn käsitteitä, joiden avulla tarkastellaan tietyn yhteiskunnan omaleimaisia työn ja sen järjestämisen muotoja. Suunta oli oraalla jo useilla valistusajattelijoilla, mutta se sai erityistä merkitystä pian syntyvässä poliittisessa taloustieteessä ja yhteiskunta-analyyseissa. Kuvasiko vallitseva työnjako työtä yleisemmin, vai oliko se harha-askel historian polulla? Vieraantuneen ja vieraantumattoman työn käsitteet ovat esimerkki tällaisesta ajattelusta, jota Markku Mäki ja Olli-Pekka Moisio ruotivat kirjoituksissaan.

Mäki tuo esiin myös tärkeät kytkökset työkasitysten ja yleisempien yhteiskuntanäkemysten välillä. Markkinoiden ja kilpailun hallitseman ”porvarillisen yhteiskunnan” ja kansalaisuutta luovan yhteiskunnan erottelusta tuli tärkeä osa modernia yhteiskunta-ajattelua. Heikki Mäki-Kulmala taas käy läpi suomalaisten työ- ja yhteiskuntakäsitysten historiaa. Lena Näre käsittelee hoivatyötä ja Jukka Peltokoski prekariaatin poliittista merkitystä.

Vaikka tietynlainen työ ja tuotanto näyttäisi katoavan yhteiskunnasta, osa siitä siirtyy muualle työn globaalien järjestyksen keikah-taessa. Vanhat unelmat teknologiasta työn hävittäjänä eivät ole toteutuneet siitä yksinkertaisesta syystä, että tehokkuus ei poista ihmis-yhteisöjen aineellisia siteitä ympäristöön. Työn tulevaisuuden kannalta myös inhimillisten tarpeiden, tarpeiden tuotannon ja resurssien käytön miettiminen onkin ohittamattoman tärkeää. Aineetonta työtä ei ole vielä keksitty.